

Istraživačko izvješće

ISTRAŽIVANJE PERCEPCIJA I STAVOVA CILJANIH SKUPINA U SKLOPU PROJEKTA „LIFE ARTINA – Mreža za očuvanje morskih ptica u Jadranu“

Izvješće za sve ciljane skupine

Report available also in English

Autorica:

dr. sc. Nikolina Hazdovac Bajić,

Institut društvenih znanosti „Ivo Pilar“, temeljem Ugovora o pružanju usluga
sklopljenog s Udrugom za prirodu, okoliš i održivi razvoj Sunce

Dubrovnik, rujan 2023.

Citiranje:

Hazdovac Bajić N. (2023): Istraživanje percepcija i stavova ciljanih skupina u sklopu projekta LIFE Artina. Završno izvješće za sve ciljane skupine. Projekt LIFE Artina. Institut Ivo Pilar. Udruga za prirodu, okoliš i održivi razvoj Sunce.

Zahvale

Ovim putem zahvaljujemo svim volonterima koji su sudjelovali u provedbama anketnog istraživanja posjetitelja: Anamarija Kolimbatović, Irena Gudelj, Ivana Panovska, Karla Stojan, Luka Višević, Petra Crnjac, Sara Kulić Sara Romac, Sofija Stojmenović.

Zahvaljujemo djelatnicima Javne ustanove „Park prirode Lastovsko otočje“ u za podršku u provedbi anketiranja, posebice predstavnika lokalne zajednice.

Sažetak

U sklopu projekta LIFE Artina - “Seabird Conservation Network in the Adriatic” („Mreža za očuvanje morskih ptica u Jadranu“) koji se bavi problemima u očuvanju morskih ptica na području srednjeg Jadrana provedeno je zasebno istraživanje percepcija i stavova ciljanih skupina. Istraživanje je proveo Institut društvenih znanosti „Ivo Pilar“, temeljem Ugovora o pružanju usluga sklopljenog s Udrugom za prirodu, okoliš i održivi razvoj Sunce, a trajalo je od listopada 2019. godine do kolovoza 2023. godine.

U ovom istraživačkom izvješću predstavljani su podaci dobiveni provedbom anketnih upitnika među svim ciljanim skupinama: lokalnim stanovništvom (što uključuje zaposlenike turističke zajednice i turističkih agencija, zaposlenike pomorske policije, djelatnike općine i lokalne tvrtke za gospodarenje otpadom, djelatnike hotela i restorana, vlasnike apartmana te ostale članove lokalne zajednice), turistima i posjetiteljima otoka Lastova te školske djece otoka Lastova, Visa i Korčule. Istraživanje stavova ribara u okviru projekta provedeno je kroz zasebno istraživanje i izvješće (Marinović Golubić M. (2023): Procjena prisutnih interakcija ribara i ugroženih vrsta morskih ptica te mogućnosti za uvođenje prilagođenih ribolovnih alata za smanjenje slučajnog ulova morskih ptica u Hrvatskoj. Završno izvješće. Projekt LIFE Artina. Institut Ivo Pilar. Udruga za prirodu, okoliš i održivi razvoj Sunce).

Istraživanje se temeljilo na kvantitativnoj metodi, odnosno anketi. Ankete su se među svim ciljanim skupinama provodile u dva kruga – ulaznim na početku provedbe projektnih aktivnosti i izlaznim na kraju provedbe projektnih aktivnosti. Odabir uzoraka bio je neprobabilistički, a koristila se tehnika prigodnog i kvotnog uzorkovanja. Prikupljene ankete statistički su obrađivane programskim paketom SPSS. Budući da su uzorci u pojedinačnim anketama bili relativno maleni pa je i u određenim skupinama prisutan mali broj ispitanika (manji od dvadeset) korištena su neparametrijska testiranja. Izrađeni su posebni anketni

upitnici za svaku od navedenih ciljanih skupina te za svaki krug istraživanja. Ukupno je svim anketnim upitnicima obuhvaćeno 653 ispitanika.

Opći ciljevi istraživanja bili su među ciljanim skupinama procijeniti poznavanje i prepoznavanje morskih ptica, dobiti uvid u poznavanje utjecaja i opasnosti koje prijete morskim pticama, ispitati svijest o važnosti očuvanja morskih ptica te istražiti spremnost na podršku budućim projektima zaštite okoliša. Provedba istraživanja u dva kruga imala je za cilj usporediti i utvrditi eventualne promjene koje su se u istraživanim percepcijama i stavovima pripadnika ciljanih skupina dogodile tijekom provedbe projekta.

Abstract

As part of the project LIFE Artina - "Seabird Conservation Network in the Adriatic", which deals with problems in the conservation of seabirds in the central Adriatic, we conducted a separate research of the perceptions and attitudes of the target groups. The research was conducted by the Institute of Social Sciences "Ivo Pilar", based on the Service Agreement concluded with the Association for Nature, Environment and Sustainable Development Sunce, and lasted from October 2019 to August 2023.

This research report presents the data obtained from the implementation of questionnaires among all target groups: the local population (which includes employees of the tourist board and travel agencies, employees of the maritime police, employees of the municipality and local waste management companies, hotel and restaurant employees, apartment owners and others members of the local community), tourists and visitors of the island of Lastovo and school children from the islands of Lastovo, Vis and Korčula. The survey of fishermen's attitudes within the project was carried out through a separate survey and report (Marinović Golubić M. (2023): Assessment of the present interactions between fishermen and endangered species of seabirds and the possibility of introducing adapted fishing tools to reduce the accidental catch of seabirds in Croatia. Final report. LIFE Artina project, Ivo Pilar Institute, Association for Nature, Environment and Sustainable Development Sunce).

The research was based on a quantitative method, that is, a survey. Surveys were conducted among all target groups in two rounds - baseline surveys at the beginning of the implementation of the project activities and endline surveys at the end of the implementation of the project activities. The selection of samples was non-probabilistic, with convenience and quota sampling technique. The collected surveys were statistically processed with the SPSS software package. Since the samples in the individual surveys were relatively small, so even in certain groups there was a small number of respondents (less than twenty), we used non-parametric tests. Special survey questionnaires were prepared for each of the mentioned target groups and for each round of research. A total of 653 respondents were included in all survey questionnaires.

The general objectives of the research were to assess the knowledge and recognition of seabirds among the target groups, to gain insight into the knowledge of the impacts and dangers that threaten seabirds, to examine the awareness of the importance of preserving seabirds, and to investigate the willingness to support future environmental protection projects. The purpose of conducting research in two rounds was to compare them and thus determine any changes that occurred in the researched perceptions and attitudes of members of the target groups during the implementation of the project activities.

1. Istraživanje među ciljanim skupinama iz lokalne zajednice na otoku Lastovu

Ulazne ankete

Istraživanje lokalnog stanovništva otoka Lastova obuhvatilo je sljedeće ciljane skupine: zaposlenike turističke zajednice i turističkih agencija, zaposlenike pomorske policije, djelatnike općine i lokalne tvrtke za gospodarenje otpadom, djelatnike hotela i restorana, vlasnike apartmana te ostale članove lokalne zajednice. Prvi krug istraživanja (ulazne ankete) provodio se u listopadu i studenome 2019. Ulaznim je anketama obuhvaćeno 122 ispitanika.

Osnovni su zaključci dobiveni analizom podataka prikupljenih ulaznim anketama:

1. Kod ispitanika postoji svijest o morskim pticama te ih relativno dobro raspoznaju;
2. Premda znatan broj ispitanika poznaje utjecaje i opasnosti koje prijete morskim pticama, gotovo polovica ispitanika nije upućena u ovu problematiku;
3. Apsolutna većina ispitanika iskazuje podršku očuvanju morskih ptica i pripadajućim mjerama;
4. Većina ispitanika smatra kako je najvažniji aspekt zaštite morskih ptica edukacija te u tom smislu iskazuje podršku ciljevima i aktivnostima koje se provode u sklopu LIFE Artina projekta.

Unatoč relativnoj otvorenosti prema projektu i njegovim aktivnostima, odnosno spremnosti da se pruži podrška projektu koju je u ulaznim anketama iskazala većina od 84,4% ispitanika, analizirani podaci pokazali su kako bi bilo korisno još više približiti tijek projekta i njegove praktične aktivnosti lokalnom stanovništvu kako bi se pojačao dojam otvorenosti i transparentnosti.

Izlazne ankete

Anketno istraživanje druge faze (izlazne ankete) među ciljanim skupinama koje uključuju stanovnike Lastova provedeno je u razdoblju od 13. travnja do 13. svibnja 2023. godine. Ukupno su u istraživanju sudjelovala 103 ispitanika

Podaci dobiveni provedbom izlaznih anketa ukazuju na to da:

1. Ispitanici u visokom postotku prepoznaju različite vrste morskih ptica;
2. Većina ispitanika navodi specifične opasnosti koje prijete morskim pticama;
3. Većina ispitanika smatra da je važno očuvati morske ptice na Jadranu, većina ih je čula za projekt LIFE Artina i u visokom ga postotku podržavaju. Više od polovice ukupnog broja ispitanika smatra da je projekt imao pozitivne učinke za lokalnu zajednicu. Nadalje, većina ispitanika je bila informirana o aktivnostima koje su se odvijale u sklopu projekta, a nešto više od trećine ih je sudjelovalo u nekim od tih aktivnosti;
4. U svim prethodnim točkama (razlikovanju morskih ptica, prepoznavanju ugroženih vrsta morskih ptica, navođenju specifičnih opasnosti koje prijete morskim pticama, prepoznavanju pozitivnih učinaka projekta, itd.) utvrđena je statistički značajna razlika između ispitanika koji su sudjelovali u projektnim aktivnostima i onih koji nisu. Kao najčešći razlog nesudjelovanja ispitanici navode nedostatak vremena (oko polovice), nezainteresiranost (oko četvrtine), neinformiranost (12%) ili ne znaju objasniti (16%);
5. Kad je riječ o budućim projektima zaštite i očuvanja prirode, oko trećine ispitanika ispitanika tvrdi da bi željelo sudjelovati, dok ostali iz različitih razloga ne bi. I kod ovog pitanja utvrđena je statistički značajna razlika među onim ispitanicima koji su sudjelovali u projektnim aktivnostima i onih koji nisu.

Usporedba podataka dobivenim ulaznim i izlaznim anketiranjem lokalnog stanovništva

Usporedbom podataka prikupljenih u ulaznim i izlaznim anketnim upitnicima može se zaključiti kako lokalno stanovništvo u statistički značajnijoj mjeri prepoznaje različite vrste morskih ptica na kraju provedbe projektnih aktivnosti i to: sredozemnog galeba ($\chi^2=7,047$,

df=; $p < 0,1$), kaukala ($\chi^2=1,857$, $df=2$; $p < 0,001$), gregulu ($\chi^2=7,459$, $df=6$; $p < 0,01$) i klaukavca ($\chi^2=0,331$, $df=2$; $p < 0,1$).

Statistički značajna razlika utvrđena je i u odnosu na prepoznavanje opasnosti koje prijete morskim pticama ($\chi^2=43,192$; $df=1$; $p < 0,001$) te su ispitanici u izlaznim anketama u većoj mjeri naveli različite vrste ugroza za ptice.

Stav o potrebi zaštite morskih ptica na Jadranu bio izrazito pozitivan već u ulaznim anketama i, premda je on izrazito visok i u izlaznim anketama, potvrđena je statistički značajna razlika među njima ($\chi^2=6,249$; $df=2$; $p < 0,01$) pri čemu ispitanici izlaznih anketa u statistički značajnijoj mjeri iskazuju ovakvo mišljenje. Međutim, kad se radi o podršci projektu usmjerenom na zaštitu morskih ptica rezultati su pomalo iznenađujući. Naime, ispitanici u izlaznim anketama u statistički značajnijoj mjeri pokazuju nezainteresiranost i nesklonost da podrže projekt u odnosu na ispitanike ulaznih anketa ($\chi^2=15,544$; $df=3$; $p < 0,01$).

Posljednja varijabla koja se uspoređivala usmjerena je na ispitivanje važnosti očuvanja prirode među ispitanicima. Kod ove varijable utvrđena je statistički značajna razlika među ulaznim i izlaznim anketama te se može tvrditi kako ispitanici u završnoj fazi provedbe projekta tvrde u značajnijem omjeru kako svojim postupcima i odlukama nastoje očuvati prirodu ($\chi^2=4,028$; $df=3$; $p < 0,1$).

Usporedbom podataka prikupljenih ulaznim i izlaznim anketama nastojale su se potvrditi sljedeće hipoteze:

H1 Ciljane skupine na otoku Lastovu nakon provedbe većine projektnih aktivnosti imaju bolje znanje o morskim pticama;

H2 Ciljane skupine na otoku Lastovu nakon provedbe većine projektnih aktivnosti imaju bolje znanje o opasnostima koje prijete morskim pticama;

H3 Ciljane skupine na otoku Lastovu nakon provedbe većine projektnih aktivnosti imaju razvijeniju svijest o važnosti očuvanja morskih ptica.

H4 Ciljane skupine na otoku Lastovu nakon provedbe projektnih aktivnosti imaju veću spremnost na podršku projektima usmjerenim na zaštitu i očuvanje prirode.

Nakon usporedbe podataka dobivenih ulaznim i izlaznim anketnim upitnicima može se ustvrditi sljedeće:

1. Ciljane skupine na otoku Lastovu nakon provedbe većine projektnih aktivnosti imaju bolje znanje o morskim pticama čime se potvrđuje prva postavljena hipoteza istraživanja H1.
2. Ciljane skupine na otoku Lastovu nakon provedbe većine projektnih aktivnosti imaju bolje znanje o opasnostima koje prijete morskim pticama čime se potvrđuje druga postavljena hipoteza H2.
3. Ciljane skupine na otoku Lastovu nakon provedbe većine projektnih aktivnosti imaju razvijeniju svijest o važnosti očuvanja morskih ptica i očuvanja prirode općenito čime je potvrđena treća postavljena hipoteza H3.
4. U statistički značajnoj mjeri je utvrđena nezainteresiranost i smanjena spremnost na podršku projektu usmjerenom na očuvanje morskih ptica među lokalnim stanovništvom na kraju provedbe projektnih aktivnosti čime se odbacuje četvrta postavljena hipoteza H4.

Na temelju provedbe oba kruga istraživanja, mogu se izdvojiti sljedeći općeniti zaključci i preporuke. Najveći utjecaj su projektne aktivnosti imale na pojedine pripadnike ciljanih skupine s otoka Lastova koji su sudjelovali u projektnim aktivnostima. Međutim, na općenitoj se razini može tvrditi kako je projekt kroz različite sadržaje podignuo svijest lokalnog stanovništva o važnosti morskih ptica i njihovog očuvanja, kao i očuvanja prirode općenito, te njihovo znanje o morskim pticama i opasnostima koje im prijete. Kao preporuke za buduće projekte na temelju dobivenih podataka treba istaknuti kako i nadalje u skladu s „novom paradigmom“ projekata očuvanja treba uključivati lokalnu zajednicu i izgraditi snažnu prisutnost i identitet među lokalnim stanovništvom. S obzirom da je zabilježen pad zainteresiranosti i razine podrške projektu bilo bi preporučljivo u većoj mjeri prezentirati lokalnoj zajednici pozitivne učinke projektnih aktivnosti koji se odnose na zaštićene vrste i prirodu, ali i na socio-ekonomsku dobrobit za zajednicu općenito. S

tim u vezi bilo bi dobro više djelovati prema demografskim skupinama koje nisu aktivnije bile uključene u projektne sadržaje (muškarci, starije i mlađe dobne skupine). Donekle izgubljena podrška projektu, kojoj u prilog idu i komentari ispitanika koji iskazuju bojazan kako će se pitanje zaštite morskih ptica zaustaviti završetkom projekta mogla bi se povratiti jačanjem povjerenja kroz nastavljane projektnih aktivnosti u budućim sličnim projektima.

2. Istraživanje među djecom školskog uzrasta s otoka Lastova, Visa i Korčule

Ulazne ankete

Istraživanje stavova školske djece s otoka Lastova, Visa i Korčule, kao jedne od ciljanih skupina, provedeno je prije i nakon provedbe projektnih aktivnosti, odnosno među djecom koja nisu sudjelovala u projektnim radionicama i među djecom koja su u njima sudjelovala. Svrha je istražiti percepciju i stavove školske djece o projektnoj temi prije projektnih aktivnosti i nakon provedenih specifičnih projektnih aktivnosti (radionica s djecom), te ustanoviti eventualne promjene u percepciji i stavovima.

Radionice koje su se u sklopu projekta LIFE Artina provodile s djecom imale su za cilj pobliže educirati djecu koja žive na otocima koji su staništa ugroženih vrsta ptica (gregule, kaukala i sredozemnog galeba) ili su im u neposrednoj blizini, o ovim vrstama ptica i opasnostima koje im prijete. Sudjelovanjem u radionicama, učenici su se mogli upoznati s različitim vrstama morskih ptica, uočiti utjecaj čovjeka na te ugrožene vrste te osvijestiti vlastito ponašanje i prakse unutar svoje obitelji ili zajednice koje direktno ili indirektno utječu na morske ptice. Na taj način je kod učenika potaknuta svijest o problemima gospodarenja i odlaganja otpada, o potrebi da se poduzmu određene mjere kako bi se zaštitila bioraznolikost te o različitim drugim načinima kojima možemo spriječiti utjecaj čovjeka i njegovih aktivnosti na morske ptice.

Ulazne ankete popunjavali su učenici na prvoj radionici u sklopu programa, a izlazne nakon sudjelovanja u posljednjoj radionici iz seta radionica. Ulazne ankete među osnovnoškolskom djecom provedene su s učenicima na prvoj edukativnoj radionici u nizu, a provođene su u razdoblju od listopada 2020. do travnja 2021. godine. Ukupno je prikupljeno 99 ulaznih anketa.

Osnovni su zaključci doneseni analizom prikupljenih podataka:

1. Većina je učenika bila upoznata s postojanjem različitih vrsta ptica;
2. Gotovo dvije trećine učenika ne zna navesti koje opasnosti prijete morskim pticama;
3. Većina učenika iskazuje spremnost na podršku aktivnostima usmjerenima na očuvanje morskih ptica i svijest o potrebi očuvanja prirode.

Izlazna ankete

Izlazne ankete među školskom djecom s Lastova, Visa i Korčule provedene su u razdoblju od lipnja 2021. do srpnja 2021. godine među učenicima koji su sudjelovali u zadnjim radionicama programa koje su uključivale i izlet. Izlaznim upitnicima obuhvaćeno je 85 ispitanika.

Podaci dobiveni provedbom izlaznih anketa ukazuju na to da:

1. Većina učenika, nešto više od 75% tvrdi da su im se radionice u kojima su sudjelovali svidjele;
2. Većina učenika odgovorila je da su naučili koje su vrste morskih ptica te ih 41,2% zna navesti tri vrste morskih ptica, 7,0% zna navesti četiri vrste, a 15,3% zna navesti jednu ili dvije vrste ptica;
3. Učenici iskazuju preciznije znanje o vrstama ugroza morskih ptica budući da navode specifične probleme o kojima su informirani na radionicama;
4. Većina učenika iskazuje podršku projektu i projektnim aktivnostima.

Usporedba podataka dobivenim ulaznim i izlaznim anketiranjem školske djece

Naknadna usporedba ulaznih i izlaznih anketnih upitnika po određenim varijablama imala je za cilj utvrditi je li se i na koji način promijenilo znanje učenika o morskim pticama (njihovim vrstama) i opasnostima koje im prijete, kao i je li se i na koji način promijenio generalni stav ispitanika o projektu koji ima za cilj zaštitu morskih ptica.

Utvrđeno je kako postoji statistički značajna razlika između ulaznih i izlaznih anketa s obzirom na poznavanje vrsta morskih ptica ($\chi^2=10,364$; $df=2$; $p<0,05$). Drugim riječima, učenici koji su sudjelovali u radionicama u sklopu projekta LIFE Artina u statistički značajnijoj mjeri znaju prepoznati vrste morskih ptica. Ovo je potvrđeno i podatkom da je velika većina učenika nakon sudjelovanja u radionicama znala navesti barem jednu vrstu morskih ptica, a najveći udio njih zna navesti tri vrste morskih ptica.

Statistički značajna razlika utvrđena je i u odnosu na prepoznavanje opasnosti koje prijete morskim pticama ($\chi^2=44,862$; $df=2$; $p<0,01$). Značajno veći broj učenika koji su sudjelovali u radionicama zna navesti opasnosti koje prijete morskim pticama. Ovo je potvrđeno i podatkom da su učenici u izlaznim anketama izrazito preciznije znali specificirati pojave koje prijete morskim pticama (svjetlosno onečišćenje, buka, plastika, itd.), dok su u ulaznim anketama raspolagali uglavnom nekim općenitim idejama o tome (otpad, smeće, itd.).

Općenito je stav učenika prema projektima koji se bave zaštitom morskih ptica bio izrazito pozitivan već u ulaznim anketama. Ipak, utvrđena je statistički značajna razlika između učenika koji su sudjelovali u radionicama i onih koji nisu (Fisherov egzaktni test $p=0.04$) te se može zaključiti kako učenici koji su sudjelovali u radionicama imaju pozitivniji stav o projektu.

Usporedbom podataka prikupljenih ulaznim i izlaznim anketama nastojale su se potvrditi sljedeće hipoteze:

H1 Osnovnoškolska djeca nakon sudjelovanja u projektnim aktivnostima (radionicama) imaju bolje znanje o morskim pticama;

H2 Osnovnoškolska djeca nakon sudjelovanja u projektnim aktivnostima (radionicama) imaju bolje znanje o opasnostima koje prijete morskim pticama;

H3 Osnovnoškolska djeca nakon sudjelovanja u projektnim aktivnostima (radionicama) pozitivnije percipiraju projekt koji ima za cilj zaštitu i očuvanje morskih ptica.

Nakon provedenih testova, može se tvrditi kako je po svim uspoređivanim varijablama utvrđena statistički značajna razlika između učenika koji su sudjelovali u radionicama i onih koji nisu. Prema tome potvrđene su sve tri postavljene hipoteze:

1. Osnovnoškolska djeca nakon sudjelovanja u projektnim aktivnostima (radionicama) imaju bolje znanje o morskim pticama čime je potvrđena prva hipoteza H1;
2. Osnovnoškolska djeca nakon sudjelovanja u projektnim aktivnostima (radionicama) imaju bolje znanje o opasnostima koje prijete morskim pticama čime je potvrđena druga hipoteza H2;
3. Osnovnoškolska djeca nakon sudjelovanja u projektnim aktivnostima (radionicama) pozitivnije percipiraju projekt koji ima za cilj zaštitu i očuvanje morskih ptica čime je potvrđena treća hipoteza H3.

S obzirom na veliki potencijal koji ovakav način provedbe projektnih aktivnosti s djecom može imati za budućnost očuvanja morskih ptica, ali i u drugim projektima usmjerenim na očuvanje okoliša i bioraznolikosti, važno je istaknuti kako je potrebno poticati uključivanje djece (osobito one koje žive u područjima unutar kojih se odvijaju projektne aktivnosti) kao ključan element budućih projekata. Budući da radionice u prirodnom okruženju, kako se vidi iz dobivenih podataka, imaju znatan edukacijski potencijal, potrebno je poticati njihovo provođenje kao vid učenja, a posebnu pažnju treba usmjeriti na osmišljavanje različitog tipa aktivnosti za mlađe i starije učenike. Kad god je moguće, treba osigurati doživljaj i iskustvo doticaja djece s problematikom o kojoj se govori u neposrednom, prirodnom okruženju jer to stvara kognitivno čvršće stavove. Imajući u vidu sve pozitivne aspekte ovakvog načina rada s učenicima treba ga poticati (u okviru škola, ali i civilnih udruga te njihove međusobne suradnje) i eventualno proširiti na srednjoškolce. Na kraju, treba istaknuti kao općeniti zaključak potrebu promicanja ekološke osviještenosti još od najranije vrtičke dobi pa nadalje, na način koji je primjeren određenoj dobnoj skupini, kako bismo odgajali buduće generacije koje će biti sposobne za participaciju u pitanjima važnim za zaštitu okoliša i bioraznolikosti.

3. Istraživanje među turistima i posjetiteljima s otoka Lastova

Ulazne ankete

Provedba ulaznih anketa među turistima i posjetiteljima otoka Lastova bila je planirana za turističku sezonu 2020. godine, no odgođena je za 2021. (srpanj – rujan) zbog izvanrednih pandemijskih okolnosti koje su 2020. uvelike utjecale na turističku sezonu. Ulaznim je anketama obuhvaćeno 113 ispitanika.

Nakon analize podataka dobivenih ulaznim anketama, mogu se istaknuti sljedeći zaključci:

1. Ispitanici su pokazali skromno znanje o morskim pticama i njihovim vrstama na Jadranu;
2. Ispitanici su pokazali skromno znanje o potencijalnim opasnostima i specifičnim vrstama ugroze koje prijete morskim pticama na Jadranu;
3. Ispitanici su iskazali visoki stupanj svijesti o potrebi očuvanja morskih ptica na Jadranu, kao i potrebi očuvanja bioraznolikosti u općenitom smislu te stoga i visoku razinu slaganja i podrške projektnim aktivnostima kojima je to cilj.

Izlazne ankete

Izlazne ankete među turistima i posjetiteljima Lastova provodile su se u razdoblju od lipnja do kolovoza 2023. godine. Izlaznim je anketama obuhvaćen 131 ispitanik.

Podaci dobiveni provedbom izlaznih anketa među turistima i posjetiteljima Lastova ukazuju na sljedeće zaključke:

1. Većina ispitanika prepoznaje sredozemnog galeba i galeba klaukavca, a ostale dvije ponuđene vrste, gregulu i kaukala, prepoznaju u manjem postotku (manje od trećine ispitanika ih prepoznaje):

2. Kad se radi o identificiranju specifičnih faktora koji su opasni za morske ptice, anketirani turisti navode uglavnom opće ekološke probleme na globalnoj razini;
3. Većina turista iskazuje interes za sudjelovanje u različitim (budućim) projektnim aktivnostima;
4. Ispitivani turisti na Lastovu gotovo u potpunosti iskazuju podršku projektu koji se bavi očuvanjem morskih ptica na Jadranu (96,2%), smatraju da je važno zaštititi morske ptice (98,5%) i tvrde da im je na osobnoj razini zaštita prirode u potpunosti važna ili uglavnom važna (98,5%);
5. Relativno skroman udio turista i posjetitelja Lastova bio je upoznat prije ili po dolasku na destinaciju s LIFE Artina projektom.

Usporedba podataka dobivenim ulaznim i izlaznim anketiranjem turista i posjetitelja Lastova

Naknadna usporedba ulaznih i izlaznih anketnih upitnika po određenim varijablama ima za cilj utvrditi je li se i na koji način promijenilo znanje turista i posjetitelja Lastova o morskim pticama (njihovim vrstama) i opasnostima koje im prijete, kao i je li se i na koji način promijenio generalni stav ispitanika o projektu koji ima za cilj zaštitu morskih ptica. Upitnici su uspoređivani po pet varijabli: prepoznavanje vrsta morskih ptica, identificiranje opasnosti koje prijete pticama, svijest o važnosti zaštite ugroženih vrsta ptica, podrška LIFE Artina projektu, odnosno projektima usmjerenima na zaštitu i očuvanje prirode.

Usporedbom podataka prikupljenih u ulaznim i izlaznim anketnim upitnicima može se zaključiti kako turisti u statistički značajnijoj mjeri prepoznaju samo sredozemnog galeba ($\chi^2=16,042$, $df=2$; $p<0,001$), dok za ostale vrste ptica nije utvrđena statistički značajna razlika među ispitanicima na početku i kraju projektnih aktivnosti.

Statistički značajna razlika utvrđena je i u odnosu na prepoznavanje opasnosti koje prijete morskim pticama ($\chi^2=38,255$; $df=1$; $p<0,001$). Premda su turisti i u izlaznim anketama ostali uglavnom u okviru općenitih ekoloških problema, ipak je vidljiva veća diversifikacija u identificiranju ugroza za morske ptice.

Stav o potrebi zaštite morskih ptica na Jadranu bio je izrazito pozitivan u ulaznim anketama te ja kao takav zabilježen i u izlaznim. S obzirom na to, nije utvrđena statistički značajna razlika između ulaznih i izlaznih anketa.

Nije utvrđena ni statistički značajna mjera između ulaznih i izlaznih anketa s obzirom na upoznatost ispitanika s postojanjem LIFE Artina projekta kao ni podršku projektu usmjerenom na zaštitu morskih ptica na Jadranu, koja je zabilježena u visokom postotku među ispitanicima u oba kruga istraživanja.

Usporedbom podataka prikupljenih ulaznim i izlaznim anketama nastojale su se potvrditi sljedeće hipoteze:

H1 Turisti i posjetitelji otoka Lastova nakon provedbe većine projektnih aktivnosti imaju bolje znanje o morskim pticama;

H2 Turisti i posjetitelji otoka Lastova nakon provedbe većine projektnih aktivnosti imaju bolje znanje o opasnostima koje prijete morskim pticama;

H3 Turisti i posjetitelji otoka Lastova nakon provedbe većine projektnih aktivnosti imaju razvijeniju svijest o važnosti očuvanja morskih ptica;

H4 Turisti i posjetitelji otoka Lastova nakon provedbe projektnih aktivnosti imaju veću spremnost na podršku projektima usmjerenim na zaštitu i očuvanje prirode.

Iako djelovanje na turiste i posjetitelje Lastova nije bio jedan od neposrednih ciljeva LIFE Artina projekta, oni su kao jedna od ciljanih skupina koja može imati direktan ili indirektan učinak na prirodni okoliš uključeni u ovo istraživanje. Budući da je važno u općenitom smislu podizati svijest o morskim pticama i potrebi njihove zaštite i očuvanja među svim ciljanim skupinama koje su vezane uz Lastovo, pa tako i turistima, nastojali smo ispitati koliko je projekt LIFE Artina utjecao na znanje o morskim pticama među ovom skupinom. S obzirom na to, nakon usporedbe podataka dobivenih ulaznim i izlaznim anketnim upitnicima može se ustvrditi sljedeće:

1. Turisti i posjetitelji otoka Lastova nakon provedbe većine projektnih aktivnosti imaju djelomično bolje znanje o morskim pticama, odnosno utvrđena je statistički značajna

- razlika u prepoznavanju samo jedne vrste ptica – sredozemnog galeba čime se djelomično potvrđuje prva postavljena hipoteza istraživanja H1;
2. Turisti i posjetitelji otoka Lastova nakon provedbe većine projektnih aktivnosti imaju bolje znanje o opasnostima koje prijete morskim pticama čime se potvrđuje druga postavljena hipoteza H2;
 3. Nije utvrđeno da turisti i posjetitelji otoka Lastova nakon provedbe većine projektnih aktivnosti imaju razvijeniju svijest o važnosti očuvanja morskih ptica te nismo potvrdili treću hipotezu H3;
 4. Nije utvrđeno da turisti i posjetitelji otoka Lastova nakon provedbe projektnih aktivnosti imaju veću spremnost na podršku projektima usmjerenim na zaštitu i očuvanje prirode te nije potvrđena četvrta hipoteza H4.

Premda treća i četvrta hipoteza nisu potvrđene, treba napomenuti da je svijest o potrebi očuvanja morskih ptica na Jadranu i spremnost na podršku projektu koji se time bavi prisutna u visokoj mjeri u oba kruga istraživanja, te da je utvrđena visoka spremnost na sudjelovanje u projektnim aktivnostima među ispitanim turistima. Kao općeniti zaključak stoga se može istaknuti kako u budućim projektima zaštite i očuvanja prirode turisti i posjetitelji mogu biti dodatna vrijednost. Drugim riječima, njihova otvorenost i spremnost na sudjelovanje, kao i „zeleni“ pristup turističkoj destinaciji mogu doprinijeti ne samo ciljevima projekta, nego i izgrađivanju identiteta turističke destinacije u skladu s idejama održivog razvoja te je stoga i preporuka da budući projekti zaštite prirode u turističkim zonama više djeluju prema turističkoj populaciji nastojeći je više angažirati i uključiti.